

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

10. studenoga 2022.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Tržišno natjecanje – Naknada štete uzrokovana praksom zabranjenom člankom 101. stavkom 1. UFEU-a – Tajni dogovori o utvrđivanju cijena i povećanju bruto cijena kamiona u Europskom gospodarskom prostoru (EGP) – Direktiva 2014/104/EU – Pravila kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije – Članak 22. stavak 2. – Primjenjivost *ratione temporis* – Članak 5. stavak 1. prvi podstavak – Pojam relevantnih dokaza koji su pod kontrolom tuženika ili treće strane – Članak 5. stavak 2. – Otkrivanje određenih elemenata dokaza ili relevantnih kategorija dokaza na temelju razumno dostupnih činjenica – Članak 5. stavak 3. – Razmatranje proporcionalnosti zahtjeva za otkrivanje dokaza – Odvagivanje legitimnih interesa stranaka i trećih strana – Opseg obveza koje proizlaze iz tih odredaba”

U predmetu C-163/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Juzgado de lo Mercantil no 7 de Barcelona (Trgovački sud br. 7 u Barceloni, Španjolska), odlukom od 21. veljače 2020., koju je Sud zaprimio 11. ožujka 2021., u postupku

AD i dr.

protiv

PACCAR Inc,

DAF TRUCKS NV

DAF Trucks Deutschland GmbH,

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: A. Prechal, predsjednica vijeća, M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (izvjestitelj) i J. Passer, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

* Jezik postupka: španjolski

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za AD i dr., J. A. Roger Gámir, abogado, i F. Bertrán Santamaría, procurador,
- za PACCAR Inc, DAF TRUCKS NV i DAF Trucks Deutschland GmbH, C. Gual Grau, abogado, M. de Monchy i J. K. de Pree, advocaten, D. Sarmiento Ramírez-Escudero i P. Vidal Martínez, abogados,
- za španjolsku vladu, L. Aguilera Ruiz i J. Rodríguez de la Rúa Puig, u svojstvu agenata,
- za nizozemsku vladu, M. K. Bulterman i J. Langer, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, S. Baches Opi, A. Carrillo Parra i F. Jimeno Fernández, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 7. travnja 2022.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 5. stavka 1. Direktive 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije (SL 2014., L 349, str. 1.).
- 2 Ovaj je zahtjev upućen u okviru spora između, s jedne strane, društva AD i drugih 44 tužitelja u glavnom postupku i, s druge strane, društava PACCAR Inc, DAF Trucks NV i DAF Trucks Deutschland GmbH, u vezi s naknadom navodne štete zbog sudjelovanja tih društava u povredi članka 101. UFEU-a, koju je utvrdila i sankcionirala Europska komisija.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Uvodna izjava 6. Direktive 2014/104 glasi:

„Kako bi se osigurali učinkoviti postupci privatne provedbe u okviru građanskog prava i učinkovita javna provedba od strane tijela nadležnih za tržišno natjecanje, oba alata moraju međusobno djelovati radi osiguranja maksimalne učinkovitosti pravila tržišnog natjecanja. Potrebno je regulirati, na usklađen način, koordinaciju tih dvaju oblika provedbe, na primjer u odnosu na režime za pristup dokumentima koje posjeduju tijela nadležna za tržišno natjecanje. [...]”

- 4 U skladu s uvodnom izjavom 14. te direktive.

„Postupci za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja obično zahtijevaju složenu činjeničnu i ekonomsku analizu. Dokazi potrebni za dokazivanje zahtjeva za naknadu štete često su isključivo u posjedu protivne ili treće strane te

nisu dovoljno poznati ili dostupni tužitelju. U takvim okolnostima strogi pravni zahtjevi za tužitelje da detaljno iznesu sve činjenice o svojem slučaju na početku postupka i da ponude točno određeni prateći dokazni materijal mogu neopravdano spriječiti učinkovito ostvarivanje prava na naknadu štete koje je zajamčeno UFEU-om.”

5 Uvodna izjava 15. navedene direktive predviđa:

„Dokazi su važan element za pokretanje postupaka za naknadu štete zbog kršenja prava tržišnog natjecanja Unije ili nacionalnog prava tržišnog natjecanja. Međutim, s obzirom na to da sporove u području prava tržišnog natjecanja karakterizira asimetrija informacija, potrebno je osigurati da tužitelji imaju pravo ishoditi otkrivanje dokaza relevantnih za njihov zahtjev, a da oni pritom ne trebaju navoditi pojedinačne elemente dokaza. Kako bi se osigurala ravnopravnost stranaka, ta bi sredstva također trebala biti dostupna tuženicima u postupcima za naknadu štete, tako da oni od tih tužitelja mogu zatražiti otkrivanje dokaza. Nacionalni sudovi također bi trebali moći naložiti da treće strane, uključujući tijela javne vlasti, otkriju dokaze. Kada nacionalni sud Komisiji želi naložiti otkrivanje dokaza, primjenjuje se načelo lojalne suradnje između Unije i država članica iz članka 4. stavka 3. UEU-a te članak 15. stavak 1. Uredbe br. 1/2003 u pogledu zahtjeva za informacijama. [...]”

6 Uvodna izjava 16. iste direktive glasi kako slijedi:

„Nacionalni sudovi trebali bi moći, pod svojim strogim nadzorom, posebno u pogledu potrebe i proporcionalnosti mjera otkrivanja, naložiti otkrivanje određenih elemenata dokaza ili kategorija dokaza na zahtjev stranke. Iz zahtjeva proporcionalnosti slijedi da se otkrivanje može naložiti samo kada tužitelj iznese uvjerljivu tvrdnju, na temelju činjenica koje su tom tužitelju u razumnoj mjeri dostupne, da je tužitelj pretrpio štetu koju je uzrokovao tuženik. Kada je cilj zahtjeva za otkrivanje pribavljanje određene kategorije dokaza, tu bi kategoriju trebalo identificirati upućivanjem na zajedničke značajke njezinih konstitutivnih elemenata, kao što su priroda, predmet ili sadržaj dokumenata čije se otkrivanje zahtijeva, razdoblje u kojem su izrađeni, ili druge kriterije, uz uvjet da je dokaz koji pripada toj kategoriji relevantan u smislu ove Direktive. Takve bi kategorije trebalo definirati što je moguće preciznije i uže na temelju razumno dostupnih činjenica.”

7 Uvodna izjava 28. Uredbe br. 2014/104 glasi:

„Nacionalni sudovi trebali bi moći naložiti u bilo kojem trenutku, u kontekstu postupka za naknadu štete, otkrivanje dokaza koji postoje neovisno o postupku tijela nadležnog za tržišno natjecanje („već postojeće informacije).”

8 U skladu s uvodnom izjavom 39. te direktive.

„[...] Primjereno je predvidjeti da prekršitelj, u mjeri u kojoj se poziva na obranu prenošenjem gubitka, mora dokazati postojanje i opseg prenošenja previsoke cijene. Taj teret dokazivanja ne bi trebao utjecati na mogućnost da prekršitelj koristi dokaze pored onih koje posjeduje, kao što su dokazi već stečeni u postupku ili dokazi koje imaju druge stranke ili treće strane.”

9 Člankom 2. navedene direktive, naslovljenim „Definicije”, određuje se:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

[...]

13. ‚dokaz’ znači sve vrste dokaznih materijala koji su dopušteni pred nacionalnim sudom pred kojim se vodi postupak, posebno dokumenti i svi drugi predmeti koji sadrže informacije, bez obzira na medij na kojem su te informacije pohranjene;

[...]

17. ‚već postojeće informacije’ znači dokazi koji postoje neovisno o postupku tijela nadležnog za tržišno natjecanje, bez obzira na to nalaze li se te informacije u spisu predmeta tijela nadležnog za tržišno natjecanje ili ne;

[...]”

10 Člankom 5. navedene direktive, naslovljenim „Otkrivanje dokaza”, predviđa se:

„1. Države članice osiguravaju da u postupku za naknadu štete u Uniji na zahtjev tužitelja koji je predočio uvjerljivo obrazloženje s razumno dostupnim činjenicama i dovoljnim dokazima da bi podržao vjerodostojnost svog zahtjeva za naknadu štete, nacionalni sudovi mogu naložiti tuženiku ili trećoj strani da otkriju relevantne dokaze koji su pod njihovom kontrolom, podložno uvjetima koji su utvrđeni u ovom poglavlju. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi na zahtjev tuženika mogu naložiti tužitelju ili trećoj strani da otkriju relevantne dokaze. Ovim stavkom ne dovode se u pitanje prava i obveze nacionalnih sudova u skladu s Uredbom Vijeća (EZ) br. 1206/2001 [od 28. svibnja 2001. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima (SL 2001., L 174, str. 1.)(SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 6.)].

2. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi mogu naložiti otkrivanje određenih elemenata dokaza ili relevantnih kategorija dokaza koji su što je moguće preciznije i uže ograničeni na temelju razumno dostupnih činjenica u uvjerljivom obrazloženju.

3. Države članice osiguravaju da nacionalni sudovi proporcionalno ograničavaju otkrivanje dokaza. Pri odlučivanju je li bilo koje otkrivanje koje stranka zahtijeva proporcionalno, nacionalni sudovi razmatraju legitimne interese svih stranaka i dotičnih trećih strana. Oni posebno razmatraju:

- (a) mjeru u kojoj su zahtjev ili obrana podržani dostupnim činjenicama i dokazima koji opravdavaju zahtjev za otkrivanje dokaza;
- (b) opseg i trošak otkrivanja, posebno za bilo koju dotičnu treću stranu, uključujući sprečavanje nespecifičnih pretraživanja informacija za koje nije vjerojatno da su značajne za stranke u postupku;
- (c) sadrže li dokazi čije se otkrivanje traži povjerljive informacije, posebno o bilo kojim trećim stranama, te koji aranžmani postoje za zaštitu takvih povjerljivih informacija.

[...]

- 11 U članku 21. navedene direktive, naslovljenom „Prenošenje”, u njegovu stavku 1. predviđa se:
„Države članice do 27. prosinca 2016. donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s ovom Direktivom. One Komisiji odmah dostavljaju tekst tih odredaba.

[...]

- 12 U članku 22. iste direktive, naslovljenom „Vremenska primjena”, navodi se:
„1. Države članice osiguravaju da se nacionalne mjere, usvojene na temelju članka 21. radi usklađivanja s materijalnim odredbama ove Direktive, ne primjenjuju retroaktivno.
2. Države članice osiguravaju da se nacionalne mjere usvojene na temelju članka 21., osim onih iz stavka 1., ne primjenjuju na postupke za naknadu štete pokrenute pred nacionalnim sudom prije 26. prosinca 2014.”

Španjolsko pravo

- 13 Direktiva 2014/104 prenesena je u španjolsko pravo Real Decreto-leyem 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (Kraljevska uredba sa zakonskom snagom 9/2017 o prenošenju direktiva Europske unije u području financija, trgovine i zdravlja kao i o upućivanju radnika) od 26. svibnja 2017. (BOE br. 126 od 27. svibnja 2017., str. 42820.).
- 14 Kraljevskom uredbom 9/2017 dodan je članak 283.bis točka (a) Leyu 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Zakon br. 1/2000 o građanskom postupku) od 7. siječnja 2000. (BOE br. 7 od 8. siječnja 2000., str. 575., u daljnjem tekstu: Zakon o građanskom postupku), koji se odnosi na podnošenje dokaza u okviru sudskih postupaka o tužbama za naknadu štete pretrpljene zbog povreda prava tržišnog natjecanja. Sadržaj stavka 1. prvog podstavka te odredbe istovjetan je sadržaju članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104.
- 15 Usto, članak 328. Zakona o građanskom postupku u biti predviđa da svaka stranka može od drugih stranaka zatražiti otkrivanje dokumenata, prilažući tom zahtjevu njihovu kopiju ili, ako takva kopija ne postoji ili im nije dostupna, navodeći sadržaj teksta tih dokumenata najtočnije moguće.
- 16 Naposljetku, članak 330. tog zakona navodi da je moguće, na zahtjev jedne od stranaka, od trećih osoba u sporu zahtijevati otkrivanje dokumenata koje su pod njihovom kontrolom ako sud pred kojim je pokrenut postupak utvrdi da su ti dokumenti ključni za rješavanje tog spora.

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 17 Komisija je 19. srpnja 2016. donijela Odluku C(2016) 4673 final u vezi s postupkom na temelju članka 101. [UFEU-a] i članka 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru (EGP) (predmet AT.39824 – Kamioni), čiji je sažetak objavljen u Službenom listu Europske unije od 6. travnja 2017. (SL 2017., C 108, str. 6.). Tuženici u glavnom postupku među adresatima su te odluke.

- 18 U toj odluci Komisija je utvrdila da je petnaest proizvođača kamiona, među kojima su tuženici u glavnom postupku, sudjelovalo u zabranjenom sporazumu u obliku jedinstvene i trajne povrede članka 101. UFEU-a i članka 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru od 2. svibnja 1992. (SL 1994., L 1, str. 3.)(SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 106., str. 4.) o tajnim dogovorima o određivanju cijena i povećanju bruto cijena teretnih vozila srednje težine i teških teretnih vozila u EGP-u.
- 19 Kad je riječ o tuženicima u glavnom postupku, ta je povreda utvrđena za razdoblje od 17. siječnja 1997. do 18. siječnja 2011.
- 20 Tužitelji u glavnom postupku, koji su kupili kamione koji bi mogli biti obuhvaćeni područjem primjene povrede na koju se odnosi odluka od 19. srpnja 2016., zatražili su 25. ožujka 2019. od Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelona (Trgovački sud br. 7 u Barceloni, Španjolska), suda koji je uputio zahtjev, na temelju članka 283.bis točke (a) Zakona o građanskom postupku, pristup dokazima koji su pod kontrolom tuženika u glavnom postupku. U tom su pogledu istaknuli potrebu pribavljanja određenih dokaza kako bi izračunali umjetno povećanje cijena, osobito kako bi usporedili preporučene cijene prije, tijekom i poslije razdoblja u kojem se provodio predmetni zabranjeni sporazum.
- 21 Na raspravi pred sudom koji je uputio zahtjev od 7. listopada 2019. i u okviru svojih očitovanja o eventualnom pokretanju postupka pred Sudom na temelju članka 267. UFEU-a, tuženici u glavnom postupku pozvali su se, među ostalim argumentima, na činjenicu da određeni zahtijevani dokumenti zahtijevaju ad hoc izradu i da je ta obveza za njih prekomjeran teret koji prelazi jednostavni „nalog za otkrivanje” dokaza, što je osobito protivno načelu proporcionalnosti.
- 22 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev i iz odredaba Direktive 2014/104 i iz Zakona o građanskom postupku, kako je izmijenjen Kraljevskom uredbom 9/2017, kojima se uređuje podnošenje relevantnih dokaza proizlazi da on na zahtjev stranke može naložiti da tuženik, tužitelj ili treća strana „otkrij u relevantne dokaze koji su pod njihovom kontrolom”.
- 23 U ovom slučaju, zahtjev za otkrivanje dokaza odnosio se na dokumente za koje, kako su zatraženi, postoji mogućnost da ne bi postojali prije tog zahtjeva, što stoga od tuženika u glavnom postupku zahtijeva rad koji se sastoji od objedinjavanja i razvrstavanja podataka prema parametrima koje definiraju tužitelji u glavnom postupku. Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, taj zadatak prelazi jednostavno pretraživanje i odabir već postojećih dokumenata ili puko stavljanje na raspolaganje tužiteljima u glavnom postupku svih podataka o kojima je riječ, uvjetovano povjerljivim postupanjem s njima, jer je riječ o objedinjavanju, u novom dokumentu, na digitalnom mediju ili nekom drugom mediju, informacija, saznanja ili podataka koji su pod kontrolom stranke kojoj je upućen zahtjev za otkrivanje dokaza.
- 24 Međutim, čini se da nužnost prethodnog postojanja dokumenta čije se otkrivanje zahtijeva prije zahtjeva koji se na njega odnosi proizlazi iz teksta članka 5. stavka 1. prvog podstavka i uvodne izjave 14. Direktive 2014/104, u kojima se upućuje na „relevantne dokaze koji su pod njihovom kontrolom” i na „dokaz[e] [...] isključivo u posjedu protivne strane”, što prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev potvrđuje ideju da traženi dokument treba postojati prije zahtjeva koji se na njega odnosi, a ne da ga se izrađuje nakon tog zahtjeva. Ta ideja o prethodnom postojanju također bi proizlazila i iz zahtjeva da se predmetni zahtjev odnosi na „relevantne kategorije dokaza koji su što je moguće preciznije i uže ograničeni na temelju razumno dostupnih činjenica u uvjerljivom obrazloženju”, u skladu s člankom 5. stavkom 2. i uvodnom izjavom 16. te direktive. Isključenje dokumenata sastavljenih ex novo iz dokumenata koji se mogu zahtijevati na temelju članka 5.

navedene direktive može se usto zaključiti iz činjenice da se u njoj navode otkrivanje ili pristup dokazima, u ovom slučaju dokumentima, ali se ne upućuje na otkrivanje ili pristup informacijama, saznanjima ili podacima.

- 25 U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev izražava sumnje u osnovanost određenih argumenata istaknutih u korist šireg tumačenja. Dakle, moglo bi se smatrati da restriktivno tumačenje u području otkrivanja dokaza ugrožava pravo na potpunu naknadu pretrpljene štete. Nadalje, Direktiva 2014/104 navodi izdatke i troškove otkrivanja dokaza kao element načela proporcionalnosti u svrhu prihvaćanja tog otkrivanja, što bi moglo značiti da je stranka od koje se dokazi zahtijevaju obvezna izvršiti posao koji bi mogao dovesti do troškova i da stoga to može prekoračiti obično pretraživanje i otkrivanje već postojećih dokumenata.
- 26 U tim je okolnostima sud koji je uputio zahtjev odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebali li članak 5. stavak 1. [Direktive 2014/104] tumačiti na način da se otkrivanje relevantnih dokaza odnosi samo na već postojeće dokumente koji su pod kontrolom tuženika ili treće strane, ili, suprotno tomu, da članak 5. stavak 1. također uključuje mogućnost otkrivanja dokumenata koje stranka kojoj se upućuje zahtjev za informacije treba izraditi ex novo, objedinjavanjem ili razvrstavanjem informacija, znanja ili podataka koje posjeduje?”

O prethodnom pitanju

Ratione temporis primjenjivost članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104

- 27 Najprije valja podsjetiti na to da, kada je riječ o ratione temporis primjeni Direktive 2014/104, ona sadržava posebnu odredbu kojom se izričito propisuju uvjeti vremenske primjene njezinih postupovnih i materijalnih odredbi (presuda od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 35. i navedena sudska praksa).
- 28 Naime, s jedne strane, na temelju članka 22. stavka 1. Direktive 2014/104, države članice moraju osigurati da se nacionalne mjere usvojene na temelju njezina članka 21. radi usklađivanja s materijalnim odredbama te direktive, ne primjenjuju retroaktivno.
- 29 S druge strane, na temelju članka 22. stavka 2. Direktive 2014/104, države članice osiguravaju da se nijedna nacionalna mjera osim onih iz stavka 1. ne primjenjuje na postupke za naknadu štete pokrenute pred nacionalnim sudom prije 26. prosinca 2014., dana donošenja navedene direktive.
- 30 Stoga, kako bi se utvrdila vremenska primjenjivost odredbi Direktive 2014/104, najprije valja utvrditi je li predmetna odredba materijalne prirode, te da pitanje koje su odredbe te direktive materijalne, a koje postupovne prirode, treba ocijeniti, imajući u vidu to da članak 22. Direktive 2014/104 ne upućuje na nacionalno pravo, s obzirom na pravo Unije, a ne s obzirom na primjenjivo nacionalno pravo (vidjeti u tom smislu presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 38. i 39.).
- 31 U tom pogledu, kao prvo, valja istaknuti da članak 5. stavak 1. prvi podstavak navedene direktive ima za cilj nacionalnim sudovima dati mogućnost da tuženiku ili trećoj strani, pod određenim uvjetima, naloži otkrivanje relevantnih dokaza koji su pod njihovom kontrolom.

- 32 U dijelu u kojem obvezuje države članice da nacionalnim sudovima dodjeljuju posebne ovlasti u okviru sporova koji se odnose na tužbe za naknadu štete zbog povreda prava tržišnog natjecanja, ta odredba nastoji ispraviti asimetriju informacija koja obilježava te sporove, u načelu, na štetu oštećenika, kao što je navedeno u uvodnoj izjavi 47. Direktive 2014/104, zbog čega je teže njemu prikupiti informacije koje su mu nužne za podnošenje tužbe za naknadu štete (vidjeti u tom smislu presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 55. i 83.).
- 33 Kao drugo, budući da je cilj članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104 upravo omogućiti tužitelju u takvim sporovima da nadoknadi vlastiti manjak podataka, točno je da dovodi do toga da se toj stranci, kada se obraća u tu svrhu nacionalnom sudu, stavljaju na raspolaganje prednosti koje nije imala. Kao što je to u biti istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 57. svojeg mišljenja, ipak, predmet tog članka 5. stavka 1. prvog podstavka odnosi se samo na postupovne mjere primjenjive pred nacionalnim sudovima kojima se tim sudovima dodjeljuju posebne ovlasti u svrhu utvrđivanja činjenica na koje se pozivaju stranke u sporovima koji se odnose na tužbe za naknadu štete za takve povrede i stoga ne utječe izravno na pravnu situaciju navedenih stranaka s obzirom na to da se ta odredba ne odnosi na bitne elemente izvanugovorne građanske odgovornosti.
- 34 Konkretno, čini se da se člankom 5. stavkom 1. prvim podstavkom Direktive 2014/104 ne uvodi nova bitna obveza za jednu ili drugu stranku u tim vrstama sporova, što omogućuje da se tu odredbu smatra materijalnom odredbom, u smislu članka 22. stavka 1. te direktive (vidjeti po analogiji presudu od 22. lipnja 2022., Volvo i DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, t. 83.).
- 35 Dakle, valja zaključiti da se članak 5. stavak 1. prvi podstavak Direktive 2014/104 ne nalazi među njezinim materijalnim odredbama u smislu njezina članka 22. stavka 1. i da je stoga dio drugih odredbi iz članka 22. stavka 2. navedene direktive, koja je u ovom slučaju postupovna odredba.
- 36 Kao drugo, s obzirom na to da je tužba u glavnom postupku u ovom slučaju bila podnesena 25. ožujka 2019., odnosno nakon 26. prosinca 2014. i nakon datuma prenošenja Direktive 2014/104 u španjolski pravni poredak, članak 5. stavak 1. prvi podstavak te direktive primjenjiv je *ratione temporis* na takvu tužbu na temelju članka 22. stavka 2. navedene direktive, tako da sudu koji je uputio zahtjev valja odgovoriti o meritumu.

Meritum

- 37 Sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjem u biti želi doznati treba li članak 5. stavak 1. prvi podstavak Direktive 2014/104 tumačiti na način da se navođenje u tom članku koje se odnosi na otkrivanje relevantnih dokaza koji su pod kontrolom tuženika ili treće strane odnosi samo na već postojeće dokumente pod njihovom kontrolom ili i na one koje stranka kojoj se upućuje zahtjev za otkrivanje dokaza treba izraditi *ex novo*, objedinjavanjem ili razvrstavanjem informacija, saznanja ili podataka koje posjeduje.
- 38 Kad je riječ o doseg u izrazu „pod [...] kontrolom” iz članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104, u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, valja uzeti u obzir ne samo tekst odredbe prava Unije koju treba tumačiti, nego i kontekst u kojemu se nalazi te ciljeve propisa kojeg je dio (presuda od 28. travnja 2022., Nikopolis AD Istrum 2010 i Agro – eko 2013, C-160/21 i C-217/21, EU:C:2022:315, t. 30. i navedena sudska praksa).

- 39 Kao prvo, tekst te odredbe navodi na zaključak da se, kao što to ističe sud koji je uputio zahtjev i kao što je to istaknuto u točki 24. ove presude, ta odredba, kad je riječ o zahtjevu za otkrivanje dokaza koji je tužitelj uputio predmetnom nacionalnom sudu, odnosi samo na već postojeće dokaze.
- 40 Kao drugo, kad je riječ o kontekstu članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104, kao prvo, valja uzeti u obzir definiciju pojma „dokazi” iz članka 2. točke 13. te direktive. Naime, doseg tog pojma ovisi o onome što je „pod [...] kontrolom” tuženika ili treće strane u smislu prve odredbe.
- 41 Međutim, u skladu s člankom 2. točkom 13. Direktive 2014/104 navedeni pojam obuhvaća „sve vrste dokaznih materijala koji su dopušteni pred nacionalnim sudom pred kojim se vodi postupak, posebno dokumenti i svi drugi predmeti koji sadrže informacije, bez obzira na medij na kojem su te informacije pohranjene”. Uz činjenicu da je riječ „dokaz” sama po sebi općenita riječ, ta definicija, u pogledu prirode dokaza čije podnošenje može naložiti taj nacionalni sud, potvrđuje široko shvaćanje tog pojma „dokazi” koje proizlazi iz članka 5. stavka 1. prvog podstavka te direktive. U tom pogledu, u toj se definiciji ne pravi razlika ovisno o tome jesu li dokazi čije se otkrivanje traži već postojali ili ne. Iz toga slijedi da dokazi na koje se upućuje u potonjoj odredbi ne odgovaraju nužno prethodno postojećim „dokumentima”, kao što to pretpostavlja sud koji je uputio zahtjev u svojem prethodnom pitanju.
- 42 Taj zaključak potvrđuju uvodne izjave 28. i 39. Direktive 2014/104, u kojima se navode „dokazi koji postoje neovisno o postupku tijela nadležnog za tržišno natjecanje” i „dokaz[i] pored onih koje posjeduje” prekršitelj, „kao što su dokazi već stečeni u postupku ili dokazi koje imaju druge stranke ili treće strane”, čime se podsjeća na različitost dokaza o kojima je riječ, osobito u pogledu osoba koje ih drže.
- 43 Kao drugo, valja istaknuti da se članak 5. stavak 1. prvi podstavak Direktive 2014/104 sastoji od dviju rečenica. Prvom se predviđa da podnositelj zahtjeva, koji je potkrijepio vjerodostojnost svojeg zahtjeva za naknadu štete podnošenjem dostupnih činjenica i „razumno dovoljnih dokaza”, može od nacionalnog suda kojem je podnio tužbu zatražiti da tuženiku ili trećoj osobi naloži podnošenje „relevantnih dokaza koji su pod njihovom kontrolom”, podložno uvjetima utvrđenima u poglavlju II. te direktive, naslovljenom „Otkrivanje dokaza”. Druga rečenica navodi da tuženik mora imati mogućnost zatražiti od tog suda da tužitelju ili trećoj strani naloži otkrivanje „relevantnih dokaza”. Stoga valja istaknuti razliku u tekstu između prve i druge rečenice članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104 jer samo ta prva rečenica navodi izraz „koji su pod njihovom kontrolom”.
- 44 Uvodna izjava 14. Direktive 2014/104 osobito je jasnau pogledu ratio legisa tih dviju rečenica jer se u njoj navodi da „[d]okazi potrebni za dokazivanje zahtjeva za naknadu štete često su isključivo u posjedu protivne ili treće strane te nisu dovoljno poznati ili dostupni tužitelju”, zbog čega se ne mogu opravdati „strogi pravni zahtjevi za tužitelje da detaljno iznesu sve činjenice o svojem slučaju na početku postupka i da ponude točno određeni prateći dokazni materijal”, a bez da se neopravdano spriječi stvarno izvršavanje prava na naknadu štete zajamčeno UEFU-om.
- 45 Slijedom toga, upućujući na dokaze „pod kontrolom” tuženika ili treće strane zakonodavac Unije prije svega dolazi do činjeničnog utvrđenja prikazujući asimetriju informacija koju namjerava ispraviti, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 72. svojeg mišljenja, te također tim utvrđenjem objašnjava nepostojanje ponavljanja izraza „koji su pod njihovom kontrolom” u drugoj rečenici članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104. Naime, budući da se ta

druga rečenica odnosi na zahtjev za otkrivanje dokaza koji je ovaj put podnio tuženik i da „[d]okazi potrebni [...] nisu dovoljno poznati ili dostupni tužitelju”, bilo bi proturječno zahtijevati da su ti dokazi „pod kontrolom” potonjeg. To je uostalom razlog zbog kojeg se tom odredbom od njega samo zahtijevaju „razumno dostupne činjenice i dovoljni dokazi” s obzirom na malo elemenata kojima općenito raspolaže prilikom podnošenja tužbe za naknadu štete.

- 46 U vezi s prethodno navedenim, uvodna izjava 15. Direktive 2014/104 – ponovno podsjećajući na to da je razlog postojanja članka 5. stavka 1. prvog podstavka te direktive to da su sporovi povezani s pravom tržišnog natjecanja obilježeni asimetrijom informacija među strankama o kojima je riječ – navodi, s jedne strane, da je u svrhu rješavanja takve poteškoće „potrebno osigurati da tužitelji imaju pravo ishoditi otkrivanje dokaza relevantnih za njihov zahtjev, a da oni pritom ne trebaju navoditi pojedinačne elemente dokaza” i, s druge strane, da bi „ta sredstva također trebala biti dostupna tuženicima u postupcima za naknadu štete, tako da oni od tih tužitelja mogu zatražiti otkrivanje dokaza”.
- 47 Tako iz te uvodne izjave proizlazi da je zakonodavac Unije naglasio, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 76. i bilješki br. 27 svojeg mišljenja, „odnos između traženog dokaza i zahtjeva za naknadu štete”, što je ključno za predmetni nacionalni sud kako bi on mogao korisno odlučiti o zahtjevu za otkrivanje dokaza koji mu je podnesen, uz poštovanje načela jednakosti oružja između stranaka u sporu koji se pred njim vodi.
- 48 U istom smislu, ali još jasnije, u uvodnoj izjavi 16. Direktive 2014/104 izražava se potreba da nacionalni sud pred kojim se vodi postupak naloži „otkrivanje određenih elemenata dokaza” ili „kategorija dokaza” koje treba identificirati upućivanjem na zajedničke značajke njihovih konstitutivnih elemenata, kao što je, na primjer, kada je riječ o dokumentima, „razdoblje u kojem su izrađeni”.
- 49 Tako se čitanjem tih uvodnih izjava pojašnjava tekst članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104 i ističe da upućivanje u toj odredbi na relevantne dokaze koji su pod kontrolom tuženika ili treće osobe samo odražava, kao što je navedeno u točki 44. ove presude, utvrđenje da oni stvarno „često” raspolažu takvim dokazima, pri čemu se potonji dokazi, shvaćajući ih općenito, mogu grupirati, kao što je navedeno u točki 48. ove presude u „kategorije dokaza” ili se mogu samo odnositi na „elemente dokaza”. Drugim riječima, upotrebom izraza „koji su pod njihovom kontrolom” želi se prikazati činjenična situacija koju zakonodavac Unije nastoji ispraviti.
- 50 Kao treće, tu analizu potvrđuje tumačenje članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104 u vezi sa stavicama 2. i 3. tog članka, pri čemu se u tom stavku 2. navodi da zahtjev za otkrivanje dokaza mora biti precizan, dok stavak 3. navedenog članka upućuje na primjenu načela proporcionalnosti.
- 51 Dakle, članak 5. stavak 2. Direktive 2014/104 od nacionalnih sudova zahtijeva da ograniče otkrivanje dokaza na „otkrivanje određenih elemenata dokaza ili relevantnih kategorija dokaza koji su što je moguće preciznije i uže ograničeni na temelju razumno dostupnih činjenica u uvjerljivom obrazloženju”.

- 52 Članak 5. stavak 3. točka (b) te direktive navodi da su nacionalni sudovi pred kojima se vodi postupak dužni uzeti u obzir, kako bi „proporcionalno ogranič[ili] otkrivanje dokaza”, među ostalim, „opseg i trošak otkrivanja, posebno za bilo koju dotičnu treću stranu, uključujući sprečavanje nespecifičnih pretraživanja informacija za koje nije vjerojatno da su značajne za stranke u postupku”.
- 53 Međutim, takva odredba implicitno, ali nužno pretpostavlja da trošak otkrivanja dokaza može, po potrebi, znatno premašiti trošak koji bi odgovarao jednostavnom prijenosu fizičkih medija, osobito dokumenata, pod kontrolom tuženika ili treće strane.
- 54 Kao treće, valja provjeriti je li ta analiza u skladu sa svrhom članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104.
- 55 Valja podsjetiti na to da je zakonodavac Unije kad je donosio Direktivu 2014/104 pošao od utvrđenja da borba protiv protutržišnih ponašanja na inicijativu javne sfere, odnosno Komisije i nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje, nije bila dovoljna kako bi se osiguralo potpuno poštovanje članaka 101. i 102. UFEU-a i da je bilo važno olakšati mogućnost da privatna sfera doprinese ostvarenju tog cilja, kao što to prikazuje uvodna izjava 6. te direktive.
- 56 To sudjelovanje privatne sfere u novčanoj kazni i stoga i u sprečavanju protutržišnih ponašanja tim je poželjnije jer je takve prirode da može ne samo otkloniti izravnu štetu za koju predmetna osoba tvrdi da ju je pretrpjela, nego i neizravnu štetu nanесenu strukturi i funkcioniranju tržišta, koje nije moglo proizvesti svoj puni gospodarski učinak, osobito u korist dotičnih potrošača (vidjeti u tom smislu presudu od 6. listopada 2021., Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, t. 36.).
- 57 Kako bi se to omogućilo, a istodobno izbjegla zlouporaba takvih postupaka, Direktivom 2014/104 utvrđuje se odvajanje „legitimnih interesa svih zainteresiranih stranaka i dotičnih trećih strana”, u skladu s člankom 5. stavkom 3. te direktive.
- 58 U tom se pogledu zakonodavac Unije pobrinuo, osobito u članku 6. stavku 5. navedene direktive, da očuva ovlasti Komisije i nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje, na način da njihova obveza otkrivanja dokaza ili obveza poduzetnika obuhvaćenih njihovom istragom da otkrije dokaze nema na njih štetan učinak.
- 59 Postizanje cilja navedenog u točki 55. ove presude pretpostavljalo je uspostavu alata kojim se može otkloniti asimetrija informacija među strankama u sporu jer prekršitelj po definiciji zna što je učinio i što mu se, ako je primjenjivo, stavlja na teret i poznaje dokaze koji su, u takvom slučaju, mogli poslužiti Komisiji ili predmetnom nacionalnom tijelu nadležnom za tržišno natjecanje kako bi dokazali njegovo sudjelovanje u protutržišnom djelovanju koje je protivno člancima 101. i 102. UFEU-a, kada žrtva kojoj je nanесena šteta tim djelovanjem nema te dokaze.
- 60 S obzirom na ta razmatranja koja se odnose na svrhu članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104 treba tumačiti tu odredbu.
- 61 Kao prvo, valja primijetiti, s praktičnog gledišta, to da činjenica da se tužitelju otkrivaju samo prethodno postojeći nacrti dokumenata, moguće u vrlo velikom broju, samo nesavršeno odgovara njegovu zahtjevu, dok je, naprotiv, tu odredbu potrebno učinkovito primijeniti kako bi oštećenim strankama osigurala alate kojima se može nadoknaditi asimetričnost informacija među strankama u sporu.

- 62 Kao drugo, ako bi se od početka isključila mogućnost zahtijevanja otkrivanja dokumenata ili drugih dokaza koje bi stranka kojoj je zahtjev upućen trebala izraditi ex novo, to bi dovelo u određenim slučajevima do stvaranja prepreka koje otežavaju provedbu pravila tržišnog natjecanja Unije kroz privatnu sferu, dok je, kao što to proizlazi iz točke 55. ove presude, olakšavanje te provedbe glavni cilj Direktive 2014/104 koji proizlazi iz njezine uvodne izjave 6.
- 63 Takvo tumačenje ne može se dovesti u pitanje zbog toga što bi narušilo ravnotežu između interesa podnositelja zahtjeva za dobivanje informacija relevantnih za njegov slučaj i interesa osobe kojoj je naloženo da otkrije te informacije da je se zaštititi od „lova na informacije”, kako je opisan u uvodnoj izjavi 23. te direktive i pretjeranog tereta u tom pogledu.
- 64 Naime, iz članka 5. stavaka 2. i 3. Direktive 2014/104 osobito proizlazi da je zakonodavac Unije uspostavio mehanizam odvagivanja postojećih interesa pod strogim nadzorom nacionalnih sudova pred kojima se vodi postupak, koji moraju provesti, kao što to proizlazi iz točaka 51. i 52. ove presude, razmatranje zahtjeva koji im je podnesen u pogledu relevantnosti zatraženih dokaza, veze između tih dokaza i podnesenog zahtjeva za naknadu štete, postojanja dovoljnog stupnja preciznosti tih dokaza i njihove proporcionalnosti. Stoga je na tim sudovima da ocijene je li zahtjev za otkrivanje dokaza izrađenih ex novo na temelju već postojećih dokaza pod kontrolom tuženika ili treće strane, uzimajući u obzir, primjerice, njegovu neproporcionalnost i općenitu prirodu, pretjeran teret za tuženika ili treću stranu o kojoj je riječ, neovisno o tome je li riječ o trošku ili količini rada koji bi zbog tog zahtjeva uslijedio.
- 65 U tom pogledu, uzimajući u obzir ovlasti kojima Komisija i nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje raspolažu u području inspekcije i otkrivanja dokumenata, ne može se dovesti u pitanje prenošenje načela primjenjivih na borbu protiv protutržišnih ponašanja na inicijativu javne sfere na tu borbu kada potonja intervenira na inicijativu privatne sfere.
- 66 Međutim, s obzirom na kriterije navedene u točkama 51. i 52. ove presude, a čije poštovanje moraju osigurati nacionalni sudovi pred kojima se vodi postupak, tumačenje članka 5. stavka 1. prvog podstavka Direktive 2014/104 ne može dovesti do toga da tuženici u glavnom postupku zamjenjuju tužitelje u glavnom postupku u njihovu zadatku, a to je dokazivanje postojanja i opsega pretrpljene štete. To rasuđivanje tim više vrijedi za postupke u okviru kojih Komisija ili nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje prethodno nisu sankcionirali nikakvo protupravno ponašanje.
- 67 Usto, kao što je navedeno u uvodnoj izjavi 53. te direktive, njezine odredbe moraju se provesti uz poštovanje temeljnih prava i načela priznatih Poveljom Europske unije o temeljnim pravima.
- 68 Stoga, sudovi u tom okviru moraju primjenom načela proporcionalnosti voditi računa o tome je li prikladno radno opterećenje i trošak koji uzrokuje ex novo izrada fizičkih medija, osobito dokumenata, i uzeti u obzir sve okolnosti predmetnog slučaja, osobito s obzirom na kriterije navedene u članku 5. stavku 3. točkama (a) do (c) navedene direktive, kao što je razdoblje za koje se zahtijeva otkrivanje dokaza.
- 69 Iz svih prethodnih razmatranja proizlazi da na upućeno pitanje valja odgovoriti tako da članak 5. stavak 1. prvi podstavak Direktive 2014/104 treba tumačiti na način da se navođenje u tom članku relevantnih dokaza koji su pod kontrolom tuženika ili treće strane odnosi i na one dokaze koje stranka kojoj je podnesen zahtjev za otkrivanje dokaza treba izraditi ex novo, objedinjavanjem ili razvrstavanjem informacija, znanja ili podataka koje posjeduje, podložno strogom poštovanju

članka 5. stavaka 2. i 3. te direktive koji obvezuje nacionalne sudove pred kojima se vodi postupak da ograniče otkrivanje dokaza na ono što je relevantno, proporcionalno i nužno, uzimajući u obzir legitimne interese i temeljna prava te stranke.

Troškovi

- 70 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

Članak 5. stavak 1. prvi podstavak Direktive 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije

treba tumačiti na način da se:

navođenje u tom članku relevantnih dokaza koji su pod kontrolom tuženika ili treće strane odnosi i na one dokaze koje stranka kojoj je podnesen zahtjev za otkrivanje dokaza treba izraditi ex novo, objedinjavanjem ili razvrstavanjem informacija, znanja ili podataka koje posjeduje, podložno strogo poštovanju članka 5. stavaka 2. i 3. te direktive koji obvezuje nacionalne sudove pred kojima se vodi postupak da ograniče otkrivanje dokaza na ono što je relevantno, proporcionalno i nužno, uzimajući u obzir legitimne interese i temeljna prava te stranke.

Potpisi